

İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ 25:2 (2020), SS. 55-82.

Makale Gönderim Tarihi: 14.10.2020   Makale Kabul Tarihi: 02.12.2020

Araştırma Makalesi

YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİNDE ARAPÇA ÖĞRETİMİ SORUNSALI: DİCLE ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖRNEĞİ*

Mustafa ÖNCÜ**

Ali BALTACI***

Öz

Yüksek din öğretimi kurumlarının kronikleşmiş sorunlarından birisi genelde yabancı dil, özelde ise Arapça öğretimidir. Bu çalışma, yüksek din öğretiminin önemli bir bölümünü oluşturan Arapça öğretiminin niteliği üzerine odaklanmış ve 2017-2018 öğretim yılında Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin Arapça öğretimi ile ilgili görüş ve beklentilerini tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Nicel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz ile tasarlanan çalışmada basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda Arapça eğitim ve öğretimi ile ilgili öğrencilere 25 maddelik bir anket uygulanmış ve veriler SPSS programıyla analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında yüksek din öğretiminde Arapça ders saatlerinin yeterliliği, derslerin verimli geçip geçmediği, lise mezuniyetinin Arapça öğrenmeye etkisi, Arapça öğretiminde öğretim elemanı ile öğrenci ilişkileri, Arapça öğretiminde modern teknikler vb. sorulara cevap aranmıştır. Çalışma sonucunda, yüksek din öğretiminde etkili bir Arapça öğretiminin nasıl olması gerektiğine ilişkin öğrenci görüşlerine ulaşılmıştır. Bu çalışmanın var olan Arapça öğretiminin niteliğini belirginleştireceği ve yükseköğretim literatürüne katkıda bulunarak yeni çalışmalara nitelikli veri sağlayacağı umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yüksek Öğretim, İlahiyat, Arapça, Arap Dili ve Belagati, Dil öğretimi.

Atıf: Öncü, Mustafa - Baltacı, Ali. "Yüksek Din Öğretiminde Arapça Öğretimi Sorunsalı: Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 25:2 (2020): 55-82.

* Bu çalışmadaki verilerin bir kısmı İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından 12-13 Nisan 2018 tarihleri arasında düzenlenen "Uluslararası Arapça Çalıştay II" adlı çalıştayda sözlü olarak sunulmuştur.

** Doç. Dr., Mersin Üniv. İslami İlimler Fak. Öğretim Üyesi, e-posta: mustafaoncu63@hotmail.com
Orcid: 0000-0002-2661-1147

*** Dr. Öğr. Üyesi, Mersin Üniv. İslami İlimler Fak., e-posta: baltaci7@gmail.com, Orcid: 0000-0003-2550-8698

**The Problem Of Teaching Arabic In Higher Religious Education: The Case Of Dicle University
Faculty Of Theology**

Abstract

One of the chronic problems of higher religious education institutions is the teaching of foreign languages in general and Arabic in particular. This study focused on the quality of Arabic teaching, which constitutes an important part of higher religious education and was carried out to determine the opinions and expectations of the students of Dicle University Faculty of Theology about Arabic teaching in the 2017-2018 academic year. A simple random sampling method was used in the study designed with descriptive analysis, which is one of the quantitative research methods. In this context, a 25-item questionnaire was applied to the students about Arabic education and training, and the data were analyzed with the SPSS program. Within the scope of the study, the adequacy of Arabic lesson hours in higher religious education, whether the lessons pass efficiently, the effect of high school graduation on learning Arabic, student relations with the instructor in Arabic teaching, modern techniques in Arabic teaching, etc. answers to questions were sought. As a result of the study, student views on how to teach Arabic effectively in higher religious education were reached. It is hoped that this study will clarify the quality of existing Arabic teaching and contribute to higher education literature and provide quality data for new studies.

Keywords: Higher Education, Theology, Arabic, Arabic Language and Literature, Language teaching.

Giriş

İnsanın hemcinsleriyle iletişiminin temel unsuru ve kültürün esas taşıyıcısı olan dil, insanın atası olan Hz. Âdem'e bütün isimlerin öğretilmesiyle hayat sahnesine çıkmıştır. Tarihsel olarak birbirinden farklı özellikte binlerce dil oluşmuştur. Bunlardan biri olan Arapça, kadim bir dil olmasının yanı sıra günümüzde geniş bir coğrafyada aktif olarak kullanılmakta ve varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Dini kaynakların dili olmasının yanında günümüzde siyaset, sosyoloji ve ekonomi gibi alanlarda Arapçanın dünya dilleri arasında önemli bir konuma sahiptir.. Nitekim Birleşmiş Milletler Genel Kurul, Güvenlik Konseyi ve Ekonomik ve Sosyal Konseyin kabul ettiği altı resmi dilinden biri de Arapçadır.¹

Arapça yalnızca bu dili anadilleri olarak kullanan insanların dili değildir. Arapça Araçların dışında yeryüzünde yaşayan milyonlarca Müslümanın şu veya bu şekilde ilgili olduğu bir dildir. Zaman içinde Kur'ân-ı Kerîm ve Hadis-i Şeriflerin daha iyi anlaşılması bağlamında Arapça öğretimi Müslüman

---

1 Birleşmiş Milletlerin Antlaşmada belirtilen resmi dilleri Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolcadır. Arapça daha sonra Genel Kurul, Güvenlik Konseyi ve Ekonomik ve Sosyal Konsey'in resmi dili olarak eklenmiştir. BM'nin çalışma dilleri ise İngilizce ve Fransızcadır. Bkz. <http://www.unicankara.org.tr/today/1.html> (14.11.2020)

coğrafyanın ortak kaygısı olmuş, bu uğurda farklı çalışmalar yürütülmüştür.² Günümüzde Arapça öğretimine aynı önem verilmekte olup farklı anadili konuşan ülkeler için ayrıcalıklı öğretim yöntem ve teknikleri geliştirilmeye gayret edilmektedir. Nitekim tarihe bakıldığında Arap olmadığı halde Arap dilinin gelişimine katkısı olan bilim insanlarının sayısının Arap kökenli dil bilimcilerden az olmadığı görülecektir. Bunun nedenlerinden biri de Kur'ân-ı Kerîm ve hadis külliyatı gibi dini kaynakların büyük çoğunluğunun Arapça olmasıdır. Müslüman coğrafyada bu kaynakları anlama ve kendi diline tercüme çabası da azımsanmayacak kadar yaygındır.³ Bu durum farklı ırk ve milletlerden insanların Arapçaya yönelmesine zemin hazırlamıştır.

Tarihi süreç içerisinde, özellikle dini gerekçelerle Arapçanın öğretilmesine matuf bazı çalışmalar ortaya çıkmıştır. Bu durum farklı zaman ve zeminlerde Arapça öğretiminin yaygınlaşmasına vesile olmuştur. İslam coğrafyasının dört bir tarafında olduğu gibi Arapça eğitim ve öğretimin yapıldığı yerlerden biri de Türkiye'dir. Türkiye'de Arapça tedrisatın yapıldığı çeşitli eğitim kurumları bulunmakla birlikte bu kurumların çoğunlukla din eğitimi hizmeti sunan kurumlardan oluştuğu dikkati çekmektedir. Din eğitim kurumlarından bazıları: çeşitli seviyelerdeki İmam Hatip Okulları, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde bulunan Kur'ân Kursları ve Yüksek İhtisas Merkezleri ile klasik medreselerdir. Arapça öğretiminin yapıldığı kurumlara ek olarak yükseköğretim kurumlarının Arap Dili ve Edebiyatı, Arapça Öğretmenliği gibi bölümleri ile yüksek din öğretimi kurumlarından İlahiyat Fakültesi, İslami İlimler Fakültesi, Dini İlimler Fakültesi vb. kurumlar sayılabilir.

Yüksek din öğretim kurumlarında Arapça öğretimi değişik safhalarda gerçekleştirilmektedir. Birçok fakültede nitelikli Arapça öğretimi yapabilmek amacıyla hazırlık sınıfları mevcut olup bu sınıflarda asgari bir öğretim dönemi (bahar ve güz yarıyılları) boyunca Arapça öğretimi yapılmaktadır. Hazırlık sınıfının zorunlu olduğu fakültelerde hazırlık sınıfını müteakip yıllarda lisans derslerinin en az % 30'unun Arapça işlenmesi gerekmektedir. Ancak kuramsal olarak var olan bu zorunluluğun farklı nedenlerle pek uygulanmadığı gözlemlenmektedir. Ayrıca öğretim dili olarak Arapçayı seçen veya İngilizce öğretimin yanında belli düzeyde Arapça (genellikle %30'dan az olmamak üzere) öğretimi yapan yüksek din öğretimi kurumları da vardır. Öğretim dilinin Arapça olduğu kurumlardaki tüm müfredat Arapçadır. Örneğin Mardin Artuklu

² Candemir Doğan, "Arapça Öğretiminde Yöntem Orijinli Problemler ve Çözüm Önerileri", *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, Ankara, 2006, c. 6, sayı: 21, s. 69-88.

³ Abdurrahman Özdemir, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminin Gerekliliği, Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (SAUIFD)*, Sakarya, 2004, cilt, 6, sayı:10, s. 27-47.

Üniversitesinin bazı bölümlerinde yüz yüze Arapça öğretimi yapılmakta ve dersler Arapça olarak işlenmektedir. Yüz yüze Arapça öğretimin yapıldığı kurumlarda Arapça öğretimin niteliğine ilişkin sorgulamaların yapılmadığı ve öğrencilerin çoğunlukla Arapça öğretiminden memnun olduğuna yönelik geri bildirimler alındığı bilinmektedir. Öğretim dilinin Türkçe olduğu ve hazırlık sınıfları kanalıyla Arapça öğretilen kurumlarda ise hazırlık sınıfından sonra dört öğretim yılı (sekiz dönem) boyunca Arapça öğretiminin yeterli olup olmadığı tartışma konusudur.

Yüksek din öğretimi kurumları olan İlahiyat ve İslami İlimler Fakülteleri, sosyal, kültürel ve dini alanlardaki geleneği koruma ve devam ettirme şiarının yanı sıra toplumun geleceğini inşa etmeyi amaçlayan kurumlardandır. Bu amaca istinaden Arapça bilmek bireye, bir yandan klasik dini kaynakları anlama ve yorumlama imkânı sağlarken diğer yandan Müslüman coğrafyada yaygın olarak konuşulan bir dili kullanabilme becerisini kazandırır. Yüksek din öğretiminde Arapça ders saatlerinin yeterli olduğuna ve Arapçanın zamanla geliştirilen bir dil olduğuna yönelik genel kanı, bu çalışmanın yürütülmesindeki temel gerektir. Bu gerekçe doğrultusunda İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin yabancı dil olarak Arapçaya ve Arapça öğrenmeye yönelik tutumlarının belirlenmesi bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. İlerleyen bölümde Yüksek din öğretimi kurumlarında Arapça öğretiminin tarihsel ve güncel durumu ele alınacaktır.

1. Yüksek Din Öğretimi Kurumlarında Arapça Öğretimi

Her birey bir dil içinde doğar; bu dil yaşantısına yön verirken aynı zamanda onun kültürel değerlerini, tarihini ve dinini de belirler. Heidegger'e göre düşüncenin evi olan dil, insan yaşamının temel belirleyicisidir; insanın düşünsel dünyası kendi dilinin sınırları kadardır. İnsan bir dil olmaksızın sosyal yaşantısını sürdüremez.⁴ Chomsky, dilin yaşama yön veren hayati bir öğe olduğunu ifade ederken Berger ve Luckmann, kişinin dünyasının dil ile kurulduğunu, gündelik yaşamda kullanılan dilin insanın geleceğine yön veren temel unsur olduğunu savunmaktadır.⁵ Sözlü veya yazılı iletişimin tümü bir dilin sınırlarında gerçekleşir. Sağlıklı bir iletişimin olmadığı yerde bireyin kendini ötekileştirmesi, güvensiz hissetmesi, yabancılık çekmesi, anlaşılmadığını düşünmesi veya varoluşsal kaygılar yaşaması söz konusu olabilir. Bunun yanında toplumların bilim ve sanata yaptıkları evrensel katkı, yaşam biçimleri, tarihleri, gelenek ve dini inançları gibi farklı unsurlar dillerine yansdığından, yabancı dil

⁴ Martin Heidegger, *Hümanizm Üzerine Mektup: Hümanizmin Özü*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2002, s.37.

⁵ Peter L. Berger - Thomas Luckmann, *Gerçekliğin Sosyal İnşası: Bir Bilgi Sosyolojisi İncelemesi*, Paradigma Yayınları, İstanbul, 2008, s.52-53.

bilmemek, farklı kültürleri tanıma ve onlarla iletişim içinde olmayı güçleştirmektedir.⁶ Bu açıdan yabancı dil bilgisi, o dilin konuşulduğu coğrafya ve toplumu tanımak ve kültürler arası etkileşim kurma açısından elzemdir. Tarihsel olarak yabancı dil konuşan kişiler, çevrelerinde takdir toplamış; yabancı diller, toplum tarafından ilgi odağı olarak algılanmış ve öğrenilmesi teşvik edilmiştir. Günümüzde 60 ülkede 425 milyondan fazla kişinin konuştuğu Arapça, dünya genelinde en çok konuşulan diller arasında yer almaktadır.

Günümüz Türkiye'sinde Arapça resmi ve özel öğretim kurumları ile medrese olarak nitelenen gayri resmi öğretim kurumlarında örgün olarak öğretilmektedir. Bunun yanında pek çok internet sitesi ve uzaktan öğrenme platformunda yaygın olarak Arapça öğrenilebilmektedir. İslam medeniyetine yön veren sosyal ve kültürel unsurlar ile dini kaynakların Arapça yazılması, İslam medeniyetini anlamak ve yaşatmak için bu dilin bilinmesini zorunlu kılmaktadır. Bu açıdan yabancı dil olmasının ötesinde Arapça, Türkiye toplumu için İslam'ın temel kaynakları olan Kur'ân-ı Kerîm ve Hadis-i Şeriflerin dili olarak algılanmakta ve öğrenilmesine özel bir önem verilmektedir. Ayrıca İslam'ın doğru şekilde anlaşılıp anlatılmasında İslâmî ilimlere ait Arapça temel eserlerin doğru şekilde anlaşılmasının zorunludur. Arapça öğrenilmeden dini kaynaklara ulaşımın sınırlı olacağı da unutulmamalıdır.⁷ Bu açıdan Arapça öğretimi, yüksek din öğretim kurumlarında sunulan eğitim-öğretim hizmetlerinin ayrıcalıklı ve vazgeçilmez bir parçasıdır.

Arapça, Osmanlı İlimiye kurumunda özel bir yere sahip olmakla beraber, özellikle imparatorluğun son dönemlerinde eğitim alanında yapılan yeniliklerde kendine atfedilen önemi korumuştur. Meşrutiyetten Cumhuriyet'e kadar olan süreçte çeşitli seviyelerdeki resmi ve özel öğretim kurumlarında Arapça öğretimi devam etmiş; bu dönemde Arapça yardımcı ders olarak medrese öğretim programında yer almıştır.⁸ Batılı anlamda yüksek din öğretimi Türkiye'de 1 Eylül 1900'de kurulan Darülfünun ile başlar.⁹ Cumhuriyet döneminde çıkarılan kurucu yasalardan biri olan Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) ile Darülfünuna bağlı bir İlahiyat fakültesi kurulur. 1932'de çeşitli nedenlerle öğretimi durdurulan bu kurum, 1933 yılında kapatılır. Bu dönemde Edebiyat Fakültesi bünyesinde İslami

⁶ Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1979, s.11-13.

⁷ Özdemir, "Arapça Öğretimin Gerekliliği", s.28; Ahmet Suphi Furat, "İslamî İlimler Araştırmacısına Gerekli Filolojik Hazırlık", *Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları ve Problemleri Sempozyumu*, Samsun, 1989, s. 353.

⁸ Hasan Soyupek, *İkinci Meşrutiyet'ten Günümüze Türkiye'de Arapça Öğretimi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2004, s. 477-478.

⁹ Münir Koştaş, "Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (dünü bugün)", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara, 1999, cilt, Özel sayı: s.141-142.

İlimler Enstitüsü kurulsun da farklı nedenlerle bu kurum da 1936 yılında kapatılır.¹⁰ Kasım 1949'da açılan Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve 1959'da açılan İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü bünyesinde Arapça öğretime devam edilir.¹¹ 1980 yılında ise Türkiye'de toplam on yüksek din öğretim kurumu (iki fakülte ve sekiz Yüksek İslam Enstitüsü) bünyesinde Arapça öğretilir. 1982 yılında yapılan düzenleme ile yüksek din öğretimi kurumları, İlahiyat Fakültelerine dönüştürülerek sayıları arttırılır.¹²

Darülfünunun teşkilatlanmasında her bir fakülte, "şube"; ilahiyat ise "Ulûm-ı Şer'iyye" olarak adlandırılmıştır. "Ulûm-ı Şer'iyye" şubesinde okutulan dersler arasında Hadis, Fıkıh, Kelam gibi temel İslami ilimlerin tarihleri (İslam tarihi, Arap dili ve edebiyatı tarihi, Fıkıh ve Kelam tarihi vb.) ile İslam felsefesi yer almaktaydı. Bu kapsamda Arapça öğretimi için altı ay süre ayrılan Darülfünunda Arapçaya işlerlik kazandırılması amacıyla Hadis ve Tefsir derslerinin Arapça okutulduğu bilinmektedir.¹³ 1924-1925 öğretim yılında Darülfünun'da haftada dört saat okutulan Arapçanın, 1925-1926 yılı müfredatında haftada iki saat olmak üzere dört dönem Arap edebiyatı okutulması planlanmıştır. Ancak 1926-1927 öğretim yılında tüm Arapça dersleri programdan çıkarılmış, görülen lüzum üzerine 1928-1933 yılları arası Arapça, haftada üç saat olarak öğretilmeye devam etmiştir.¹⁴

1949-1950 öğretim yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi bünyesinde dört yıllık öğretim programında her sınıf için haftada altı saat Arapça öğretilmesi planlanmıştır. Programda ayrıca haftada iki saat Farsça ve dört saat İngilizce veya Fransızca derslerine de yer verilmiştir. 1953 yılında yenilenen öğretim programında haftalık Arapça ders saatleri birinci sınıfta sekiz, ikinci sınıfta altı, üçüncü sınıfta dört ve son sınıfta altı saat olarak tespit edilmiştir. Böylece Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim programında haftalık Arapça ders saatlerinin fazlaştırılması bu dile verilen önemin arttığını göstermektedir.¹⁵

1959-1960 yılında açılan İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünün öğretim programında Arapça dersleri, Arap dili ve belagati olarak değiştirilip haftalık ders

¹⁰ Suat Cebeci, "Cumhuriyet Döneminde Yüksek Din Öğretimi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara, 1999, cilt, Özel sayı: s.228.

¹¹ Mustafa Öcal, "İlahiyat Fakültelerinin Tarihçesi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Bursa, 1986, cilt, 1, sayı:1, s.118; Cebeci, "Cumhuriyet Döneminde Yüksek Din Öğretimi", cilt, Özel sayı: s. 230.

¹² Cebeci, "Cumhuriyet Döneminde Yüksek Din Öğretimi", s.231.

¹³ Koştaş, "Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (dünü bugünü)", cilt, Özel sayı: s. 3; Soyupek, *İkinci Meşrutiyet'ten günümüze Türkiye'de Arapça öğretimi*, s.136.

¹⁴ Zeki Salih Zengin, *Medreseden Darülfünuna Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi*, Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2011, s.145-150.

¹⁵ Koştaş, "Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (dünü bugünü)", cilt, Özel sayı: s.11.

saati birinci sınıfta altı, ikinci sınıfta beş, üçüncü ve dördüncü sınıfta ise dört saat olarak belirlenir. Bunun yanında haftada iki saat Fars dili ve edebiyatı ile dört saat Almanca, İngilizce veya Fransızca da okutulmuş; dördüncü sınıfta haftada bir saat Belagat-i Kur'an'ıye dersine yer verilmiştir. 1972 yılında güncellenen İlahiyat Fakültesi öğretim programına bir yıllık hazırlık sınıfı eklenmiş; hazırlık döneminde haftada kırk saat Arapça ve on saat Kur'an-ı Kerim dersinin olması ön görülmüştür. Hazırlık sonrası birinci ve ikinci sınıflarda haftada altı, üçüncü ve dördüncü sınıflarda haftada dört saat Arapça derslerine yer verilmiştir.¹⁶ 1997 yılında İlahiyat Fakültesi yapısında köklü değişikliklere gidilmiş; Arapça hazırlık sınıfı kaldırılmış ve "İlahiyat Lisans Programı" ile "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği" olarak isimlendirilen iki farklı din öğretimi programı oluşturulmuştur.¹⁷ Yeni programda İlahiyat Fakültelerinden hazırlık sınıfının kaldırılması, haftalık okutulan Arapça ders saatlerinin de önemli ölçüde azalmasına neden olmuş; Arapça ilk iki yarıyıldan on saat, üç ve dördüncü yarıyıllarda altı saat, beş ve altıncı yarıyıllarda ise dört saat olarak belirlenmiştir.¹⁸

2009-2010 öğretim yılında İlahiyat Fakültelerinin öğretim programı güncellenmiş ve hazırlık sınıfı uygulaması yeniden başlatılmıştır. Yeni düzenlemede hazırlık sınıfında haftada yirmi dört saat Arapça okutulması öngörülmüş; hazırlık sonrası üç ve dördüncü yarıyıllarda haftada iki saat Arap dili ve belagati dersinin okutulmasına karar verilmiştir.¹⁹ 2013-2014 öğretim yılından itibaren birkaç istisna dışında İlahiyat Fakültelerinde hazırlık sınıfı zorunlu hale gelmiş; hazırlık sınıflarında yirmi dört saatten az olmayacak ve otuz saati aşmayacak şekilde Arapça dersinin okutulmasına karar verilmiştir.²⁰ Bu saatlerden bir kısmı Kur'an-ı Kerim'i okumaya ayrılmaktadır. 2017-2018 öğretim yılında uygulanan programda Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Arapça hazırlık sınıflarında haftada yirmi dört saat Arapça ile ilk altı yarıyıldan haftada iki saat Arap dili ve belagati dersi zorunlu dersler arasında yer almaktadır. Bunun yanında öğretim programında öğrencilerin seçebileceği Arapça dil dersleri de mevcuttur.

Yüksek din öğretiminin önemli bir parçası olan Arapça, ileride İslami ilimler alanında derinleşmek isteyen İlahiyat Fakültesi öğrencileri için hayati

¹⁶ Koştaş, "Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (dünü bugünü)", cilt, Özel Sayı: s.13.

¹⁷ Cebeci, "Cumhuriyet Döneminde Yüksek Din Öğretimi", s.234.

¹⁸ Mehmet Soysaldı, "Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Ve Çözüm Yolları", *EKEV Akademi Dergisi*, Erzurum, 2010, sayı: 45, s.249; Zengin, *Medreseden Darülfünuna Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi*, s.156.

¹⁹ Soysaldı, "Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Ve Çözüm Yolları", s.249.

²⁰ Hasan Soyupek, "İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Yürütülen Arapça Öğretimine İlişkin Öğrenci Başarılarının Tespit Edilmesi: Isparta İlahiyat Fakültesi Örneği", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Isparta, 2014, sayı: 32, s.73.

öneme sahiptir. Öğrenciler için gerek akademik gerekse mesleki yaşantıda başarılı olmanın koşullarından birisi, Arapça bilgisine sahip olmaktır. Etkili bir Arapça öğretimi ise öğrencilerin bu derse yönelik olumlu tutum geliştirmeleriyle ilintilidir. Ayrıca etkili bir dil öğretimi için öğrencinin güdülenmişlik düzeyi ve öğrenilecek dil hakkında olumlu tutum geliştirmesi de önem taşır. Bu açıdan öğrencinin sahip olduğu tutum ve beklentiler, sosyal algı ve davranışlarını etkilemekte ve bir dilin daha kolay öğrenilmesine neden olabilmektedir.²¹ Ayrıca öğrencinin bir derse ilişkin olumlu duygular hissetmesi, o derse yüklenen anlam ve değer de artmasında da önemli derecede rol oynadığı ifade edilmektedir.²² Bu açıdan Arapça dersine yönelik öğrencilerin tutum ve beklentilerinin bilinmesi, dersin amacına kavuşması açısından önem arz eder.

İlahiyat Fakültesi mezunları genellikle öğretmenlik, din görevliliği veya akademik kariyere yönelmekte; lisans öğrenimleri süresince kendilerini mesleki yaşamda başarılı kılabacak bilgileri elde etmeleri hedeflenmektedir. Dini ilimlerin büyük çoğunluğunun klasik kaynaklar üzerinde yapılan güncel tartışmalarla ilerlemesi ve klasik kaynakların yazım dilinin Arapça olması, öğrencilerin bu dili okuyup anlayacak kadar Arapça bilmesini zorunlu kılmaktadır. Bir dilin öğrenilmesi için o dile karşı olumlu tutum geliştirilmesi gerekir. Gelecekte din hizmetlerini yürütecek günümüz öğrencilerinin Arapçaya karşı var olan tutumları, öğretim hizmetlerinden beklentileri ve dil öğrenimi sürecinde karşılaştıkları sorunların belirlenmesi, Arapçanın daha etkili bir şekilde öğretilmesine yönelik çalışmalara katkı sağlayacaktır. Arapça öğretiminde yaşanan sorunların giderilmesiyle yüksek din öğretimi kurumlarında daha nitelikli bir Arapça öğretimi sağlanabilir.

Literatürde İlahiyat Fakültelerinde Arapça dil öğretimi ele alan farklı çalışmalara rastlanılmıştır. Özdemir, İlahiyat Fakültelerinde Arapça öğretiminin gerekliliği, karşılan sorunlar ve çözüm önerilerini belirlemeye çalışmış²³; Soysaldı, Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinde Arapça öğretiminde karşılaşılan problemler ve çözüm yollarını araştırmıştır.²⁴ Soyupek ise yabancı dil öğretimi bağlamında Arapça öğretiminde güdülenmenin önemi ve İlahiyat Fakülteleri hazırlık sınıflarında yürütülen Arapça öğretimine ilişkin öğrenci başarılarını tespit etmeye

²¹ Mehmet Üstüner, "Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 2006, sayı: 45, s.111.

²² Ahmet Kömürcü, "İlahiyat Fakültesi Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (DÜİF örneği)", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Manisa, 2015, cilt, 13, sayı: 3, s.124.

²³ Özdemir, "Arapça öğretimin gerekliliği", s.28.

²⁴ Soysaldı, "Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Ve Çözüm Yolları", s.249.

çalışmıştır.²⁵ Deliçay İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin Arapça öğrenmeye yönelik güdülenme düzeylerini incelemiştir.²⁶ Bunun yanında Karaca²⁷, Semerci²⁸ ve Usta²⁹ ise Arapça öğretiminde karşılaşılan güçlükler, sorunlar ve çözüm önerileri üzerine araştırma yürütmüşlerdir. Özcan ve Yapıcı³⁰ ile Kömürcü³¹, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin Arapça öğretimine ilişkin tutumlarını incelemişler; Doğan³² ve Güney³³ ise Arapça öğretiminin tarihsel serüveni ve Arapça öğreniminin öğrenci için nasıl bir süreçte gerçekleştiğini tartışmışlardır. Doğan ve Aydın ise Türkiye’de Arapça öğretimindeki temel sorunları ele aldıkları çalışmalarında; öğrencilerin Arapça’ya bakış açısı, öğretim yöntemi ve öğretici eksikleri, öğretim ortamının yetersizliği ile Arapça ve Türkçe dillerinin farklı gramer yapısına sahip olması gibi çeşitli sorunlara dikkat çekmişlerdir.³⁴ Temel³⁵ Arapçanın okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerilerini işe koşan ayrıcalıklı bir yöntemle öğretilmesi gerektiğini; öğrencilerin sevmediği bir dili öğrenemeyeceklerinden hareketle Arapçanın öğrenciye sevdirmesini savunmaktadır. Uçar ve Türkmen ise öğrenme yöntemlerinin öğrencilerin tutum

²⁵ Soyupek, “İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Yürütülen Arapça Öğretimine İlişkin Öğrenci Başarılarının Tespit Edilmesi: Isparta İlahiyat Fakültesi Örneği”, s. 477-478; Soyupek, *İkinci Meşrutiyet’ten günümüze Türkiye’de Arapça öğretimi*, s.136.

²⁶ Tahsin Deliçay, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Öğrenmedeki Motivasyon Düzeyleri”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Elazığ, 2005, cilt, 10, sayı: 1, s.59-74.

²⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mahmut Karaca, *Türkiye’de Yükseköğretim Kurumlarında Arapça Öğretimi (İlahiyat Fakültesi Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2000.

²⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ayşegül Semerci, *İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Arapça Öğretiminde Kullanılan Yöntemler (Erciyes Üniversitesi, Fırat Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakülteleri Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2012.

²⁹ İbrahim Usta, “Türkiye’de Arapça öğretiminin zorlukları ve çözüm yolları”, *Turan-Sam*, Kars, 2012, cilt, 4, sayı: 15, s.128-135.

³⁰ Yusuf Özcan - Asım Yapıcı, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (ÇÜ İlahiyat Fakültesi Örneği), (ÇÜİFD) Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Adana, 2016, cilt, 16, sayı: 2, s.113-142.

³¹ Kömürcü, “İlahiyat Fakültesi Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (DÜİF örneği)” cilt, 13, sayı: 3, s.124.

³² Candemir Doğan, “Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretiminde Öğrenim-Öğretim Konusu Ve Aracı Olan Dil Orjinli Sorunlar Ve Çözüm Yolları”, *EKEV Akademi Dergisi*, Erzurum, 2000, cilt, 2, sayı: 3, s.147-168.

³³ Murat Arif Güney, “Yabancı Dil Öğretimi ve Düünden Bugüne Türkiye’de Arapça Öğretimi”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (KTUİFD)*, Trabzon, 2014, cilt,1, sayı: 1 s.193-211.

³⁴ Yusuf Doğan - Tahirhan Aydın, “Türkiye’de Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, Sivas, 2013, cilt, 17, sayı:1, s.33-51.

³⁵ Ahmet Vefa Temel, “Türkiye’de Arapça Öğretiminde Uygulanan Metotlar, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Bolu, 2015, cilt, 3, sayı: 5, s.166-174.

ve başarılarına etkisini ölçmüşlerdir.³⁶ Literatürde çoğunlukla Arapça öğretimi ile ilgili var olan sorunlara değinildiği, öğrencilerin güdülenme ve tutum düzeylerinin incelendiği görülmektedir. Bu çalışmamız, öğrencilerin yüksek din öğretim kurumlarında yürütülen genel Arapça öğretiminden beklentilerini belirlemenin yanında onların bu dili öğrenmesini güçleştiren unsurları da ortaya çıkarma hedefini taşımaktadır.

2. Yöntem

Bu araştırma nicel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz ile tasarlanmıştır. Yıldırım ve Şimşek'in de ifade ettiği gibi; Betimsel analiz önceden belirlenmiş bir çerçeveye bağlı olarak verilerin işlenmesi bulguların tanımlanması tanımlanan bulguların yorumlanması adımlarını içeren analiz yaklaşımıdır.³⁷ Strauss ve Corbin, verilerin özgün formuna bağlı olarak betimsel bir yaklaşımla okuyucuya sunulmasının betimsel analiz kapsamında ele alınmasını önermektedir.³⁸ Bu kapsamda araştırmanın bağımlı değişkeni Arapça dil yeterliği; bağımsız değişkenler ise cinsiyet ve öğretim durumu ise bağımsız değişkenlerdir.

Araştırmada verilerinin toplanması amacıyla anket kullanılmıştır. Anket, belli bir konuda saptanmış hipotezlere ya da sorulara bağlı olarak bir evren ya da örnekleme oluşturan kaynak kişilere sorular yöneltmek suretiyle sistemli veri toplama tekniği olarak tanımlanabilir. Anket soruları hazırlanırken öncelikle alan uzmanlarının yardımıyla bir madde havuzu oluşturulmuştur. Uzman görüşüne göre düzenlenen anket öncelikle lisans öğrencilerinden küçük bir gruba uygulanarak geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Anketin güvenilirliği Cronbach's Alfa katsayısı ile belirlenmiştir. Buna göre anketin güvenilirlik katsayısı 0.86 olarak saptanmıştır. Güvenirlik katsayısı 0 ile 1 arasında değişen bir sayıdır. Ölçme aracının güvenilir olduğunu söyleyebilmek için minimum 0.70 olmalıdır. Söz konusu katsayı 1'e ne kadar yakın güvenilirlik o kadar yüksektir. 0.85 ve üzerindeki değerler bir anket için oldukça güvenilir kabul edilmektedir.

Araştırma verileri 2016-2018 yılları arasında Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ikinci sınıflarında öğrenim gören 100 öğrenciden toplanmıştır. Verilerin toplanmasında basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Basit rastgele örnekleme de denilen tesadüfi örneklemede, evrendeki öğelerin her olası

³⁶ Recep Uçar ve Sabri Türkmen, "İşbirlikli Öğrenme Yönteminin İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine Yönelik Tutumlarına ve Başarılarına Olan Etkisi," *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2015, cilt: XV, sayı: 3, s. 93-116.

³⁷ Geniş bilgi için bkz. Hasan Şimşek - Ali Yıldırım, "Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri", *Seçkin Yayıncılık, Ankara*, 2011.

³⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Anselm Strauss - Juliet Corbin, *Basics of qualitative research*, Sage publications, 1990.

birleşiminin, örneklem içinde yer alması için eşit bir ihtimali vardır. Bu yöntemin kullanılabilmesi için ele alınan problemlerle ilgili bilgilerin evrene göre benzeşik (homojen) olması gerekir. Basit tesadüfi örneklemede öncelikle evrenin tüm öğelerini içeren bir örneklem çerçevesi yapılmalıdır.³⁹ Bu kapsamda toplamda 100 öğrenci örneklem grubunu oluşturmuştur. Örneklem grubunun %50'si (n=50) l.öğretim ve %50'si (n= 50) erkektir. Anketle elde edilen verilerin yorumlanmasında cinsiyet ve öğretim biçimi (I. ve II. Öğretim) esas alınmıştır.

Örneklem grubundan toplanan verilerin analizinde dağılım ölçümlerinden en sık kullanılan analiz yöntemi olan merkezi eğilim ölçümleri kullanılmıştır. Merkezi eğilim ölçüleri kitleye ilişkin bir değişkenin bütün farklı değerlerinin çevresinde toplandığı merkezi bir değeri gösterirler. Dağılım ölçüleri ise değişkenin aldığı değerlerin birbirinden ne kadar farklı olduğunun ölçüsüdür. En sık kullanılan merkezi eğilim ölçüleri aritmetik ortalama, tepe değer, ortanca, çeyreklikler ve geometrik ortalamadır. Bu kapsamda araştırma verilerinin analizinde yüzdeler dilimlere de başvurulmuştur.

3. Bulgular

Bu bölümde anket ile toplanan veriler sunulmuştur. Veriler yorumlanırken tasarruf sağlamak adına her soru maddesi değil yalnızca bazı maddelere ilişkin analizlere yer verilmiştir. Tablo 1'de lisans döneminde Arapça/Arap Dili derslerinin yeterliliğine ilişkin I. Öğretime devam eden öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 1: I.Öğretime devam eden öğrencilerin Arapça/Arap Dili derslerine ilişkin görüşleri

Madde No	Ankette yer alan maddeler	I. Öğretim								Toplam			
		Erkek				Kız				Evet		Hayır	
		Evet		Hayır		Evet		Hayır		Evet		Hayır	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1	Hazırlık sınıfından sonraki yıllarda Arapça ders saatlerini yeterli buluyor musunuz? (hâlihazırda 1. Sınıfta 2 saat; 2. Sınıfta 2 saattir.)	8	32	17	68	13	52	12	48	21	42	29	58

³⁹ Ali Baltacı, "Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme", *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Bitlis, 2018, cilt, 7, sayı: 1, s. 231–274.

2	İlahiyat fakültesinde haftalık ders saatleri verimli geçiyor mu?	3	12	22	88	4	16	21	84	7	14	43	86
3	Fakültemizde 1. ve 2. Sınıfta Arapça dersi var. Son sınıf dâhil her sınıfta Arapça dersi konulmalı mı?	16	64	9	36	12	48	13	52	28	56	22	44
4	Fakültemizde YDS/YÖK Dil sınavına yönelik Arapça dersinin olmasını ister misiniz?	22	88	3	12	21	84	4	16	43	86	7	14
5	Hazırlık sınıfında öğrendiğiniz Arapçayı daha sonraki yıllarda kullanabiliyor musunuz?	12	48	13	52	10	40	15	60	22	44	28	56
6	Hazırlık sınıfında öğrendiğiniz Arapçayı lisans döneminde unuttunuz mu?	15	60	10	40	17	68	8	32	32	64	18	36
7	Fakültemizde lisans döneminde derslerin %30 u Arapça işleniyor mu?	15	60	10	40	14	56	11	44	29	58	21	42
8	Fakülteadaki bütün derslerin Arapça işlenmesini ister misiniz?	8	32	17	68	6	24	19	76	14	28	36	72
9	Sizce KPSS alan sınavında Arapça sorular olmalı mı?	11	44	14	56	11	44	14	56	22	44	28	56
10	İlahiyat fakültesinde yeteri düzeyde Arapça öğrendiğinize/öğretildiğine inanıyor musunuz?	4	16	21	84	1	4	24	96	5	10	45	90
11	Arapça derslerin çoğunlukla metin ağırlıklı olmasını ister misiniz?	22	88	3	12	21	84	4	16	43	86	7	14
12	İlahiyat fakültesinde öğrendiğiniz Arapça ile Kur'ân-ı Kerîm'i anlayabiliyor musunuz?	18	72	7	28	16	64	9	36	34	68	16	32
13	Arapçayı seviyor musunuz?	20	80	5	20	21	84	4	16	41	82	9	18
14	Arap edebiyatı dersi faydalı oluyor mu?	13	52	12	48	15	60	10	40	28	56	22	44

15	Arap edebiyatı dersi yerine Arapça metin okuma dersi olmasını ister misiniz?	20	80	5	20	19	76	6	24	39	78	11	22
16	Sizce sınıf mevcudunun Arapça öğretimi üzerinde etkisi var mı?	17	68	8	32	24	96	1	4	41	82	9	18
17	Arapçayı zor buluyor musunuz?	19	76	6	24	20	80	5	20	39	78	11	22
18	Arapça öğrenmek istiyor musunuz?	24	96	1	4	24	96	1	4	48	96	2	4
19	Sizce Arapça gerekli mi?	24	96	1	4	24	96	1	4	48	96	2	4
20	İmam Hatip Lisesi mezunu olmanın Arapça öğrenmeye etkisi var mı?	16	64	9	36	15	60	10	40	31	62	19	38
21	Takviye olarak seçmeli Arapça dersinin olmasını ister misiniz?	19	76	6	24	14	56	11	44	33	66	17	34
22	Arapça öğrenmek için internetten, sosyal medyadan faydalıyor musunuz?	14	56	11	44	10	40	15	60	24	48	26	52
23	Arapça olarak takip ettiğiniz görsel-işitsel medya kanalları var mı?	10	40	15	60	6	24	19	76	16	32	34	68
24	Sizce Arapça öğretiminde pratiğe mi ağırlık verilmeli?	24	96	1	4	21	84	4	16	45	90	5	10
25	Arapça öğrenmek için dışarıdan takviye ders almak ister misiniz?	23	92	2	8	24	96	1	4	47	94	3	6

Tablo 1 incelendiğinde hazırlık sınıfından sonraki dönemde Arapça ders saatlerini yeterli bulma durumu erkeklerde %32 iken kızlarda %52 düzeyinde olmuştur. Toplamda I. Öğretime devam eden öğrencilerin %58'i Arapça ders saatlerini yeterli bulmamaktadır. Erkeklerin %76'sı, kızların ise %80'i Arapçayı zor bulmakta buna karşın erkeklerin %80'i, kızların ise %84'ü Arapçayı sevdiğini ifade etmektedir. Bu noktada dikkat çekici bir bulgu olarak hazırlık döneminde öğrenilen Arapçanın lisans döneminde unutulduğuna yöneliktir. Erkeklerin %60'ı, kızların ise %68'i hazırlık döneminde öğrendikleri Arapçayı ilerleyen yıllarda unuttuklarını dile getirmişlerdir. Tablo 2'de lisans döneminde Arapça/Arap Dili derslerinin yeterliliğine ilişkin II. Öğretime devam eden öğrenci görüşleri yer almaktadır.

Tablo 2: II.Öğretime devam eden öğrencilerin Arapça/Arap Dili derslerine ilişkin görüşleri

Madde No	Ankette yer alan maddeler	II. Öğretim								Toplam			
		Erkek				Kız				Evet		Hayır	
		Evet		Hayır		Evet		Hayır		Evet		Hayır	
		Say	%	Say	%	Say	%	Say	%	Say	%	Say	%
1	Hazırlık sınıftan sonraki yıllarda Arapça ders saatlerini yeterli buluyor musunuz? (hâlihazırda 1. Sınıfta 2 saat; 2. Sınıfta 2 saattir.)	7	28	18	72	12	48	13	52	19	38	31	62
2	İlahiyat fakültesinde haftalık ders saatleri verimli geçiyor mu?	3	12	22	88	7	28	18	72	10	20	40	80
3	Fakültemizde 1. ve 2. Sınıfta Arapça dersi var. Son sınıf dâhil her sınıfta Arapça dersi konulmalı mı?	3	12	22	88	13	52	12	48	16	32	34	68
4	Fakültemizde YDS/YÖK Dil sınavına yönelik Arapça dersinin olmasını ister misiniz?	18	72	7	28	20	80	5	20	38	76	12	24
5	Hazırlık sınıfında öğrendiğiniz Arapçayı daha sonraki yıllarda kullanabiliyor musunuz?	4	16	21	84	7	28	18	72	11	22	39	78
6	Hazırlık sınıfında öğrendiğiniz Arapçayı lisans döneminde unuttunuz mu?	22	88	3	12	20	80	5	20	42	84	8	16
7	Fakültemizde lisans döneminde derslerin %30 u Arapça işleniyor mu?	12	48	13	52	7	28	18	72	19	38	31	62
8	Fakülteadaki bütün derslerin Arapça işlenmesini ister misiniz?	7	28	18	72	4	16	21	84	11	22	39	78

9	Sizce KPSS alan sınavında Arapça sorular olmalı mı?	8	32	17	68	5	20	20	80	13	26	37	74
10	İlahiyat fakültesinde yeteri düzeyde Arapça öğrendiğinize/öğretildiğine inanıyor musunuz?	0	0	25	100	0	0	25	100	0	0	50	100
11	Arapça derslerin çoğunlukla metin ağırlıklı olmasını ister misiniz?	18	72	7	28	21	84	4	16	39	78	11	22
12	İlahiyat fakültesinde öğrendiğiniz Arapça ile Kur'ân-ı Kerim'i anlayabiliyor musunuz?	15	60	10	40	12	48	13	52	27	54	23	46
13	Arapçayı seviyor musunuz?	19	76	6	24	24	96	4	16	43	86	10	20
14	Arap edebiyatı dersi faydalı oluyor mu?	9	36	16	64	11	44	14	56	20	40	30	60
15	Arap edebiyatı dersi yerine Arapça metin okuma dersi olmasını ister misiniz?	20	80	5	20	17	68	8	32	37	74	13	26
16	Sizce sınıf mevcudunun Arapça öğretimi üzerinde etkisi var mı?	22	88	3	12	20	80	5	20	42	84	8	16
17	Arapçayı zor buluyor musunuz?	16	64	9	36	14	56	11	44	30	60	20	40
18	Arapça öğrenmek istiyor musunuz?	24	96	1	4	24	96	1	4	48	96	2	4
19	Sizce Arapça gerekli mi?	22	88	3	12	24	96	1	4	46	92	4	8
20	İmam Hatip Lisesi mezunu olmanın Arapça öğrenmeye etkisi var mı?	17	68	8	32	20	80	5	20	37	74	13	26
21	Takviye olarak seçmeli Arapça dersinin olmasını ister misiniz?	16	64	9	36	15	60	10	40	31	62	19	38
22	Arapça öğrenmek için internetten, sosyal medyadan faydalanıyor musunuz?	15	60	10	40	8	32	17	68	23	46	27	54

23	Arapça olarak takip ettiğiniz görsel-işitsel medya kanalları var mı?	8	32	17	68	9	36	16	64	17	34	33	66
24	Sizce Arapça öğretiminde pratiğe mi ağırlık verilmeli?	23	92	2	8	21	84	4	16	44	88	6	12
25	Arapça öğrenmek için dışarıdan takviye ders almak ister misiniz?	21	84	4	16	23	92	2	8	44	88	6	12

Tablo 2 incelendiğinde, İlahiyat fakültesinde ikinci öğretim düzeyinde yeteri düzeyde Arapça öğrendiğinize/öğretildiğine inanıyor musunuz? Sorusuna hem erkeklerin hem de kızların tamamının "hayır" cevabını verdiği görülmektedir. Lisans dönemi Arapça derslerini erkeklerin %72'si kızların %52'si yeterli bulmamaktadır. İlahiyat fakültesinde öğrendiğiniz Arapça ile Kur'ân-ı Kerim'i anlayabiliyor musunuz? Sorusuna erkeklerin %60'ı, kızların %48'i evet cevabını vermiştir. Tablo 3'de öğretim durumuna (I. ve II. Öğretim) göre öğrencilerin Arapça/Arap dili derslerinin yeterliliğine ilişkin görüşleri yer almaktadır.

Tablo 3: Öğrencilerin Arapça/Arap Dili derlerine ilişkin görüşleri

Madde No	Ankette yer alan maddeler	I. Öğretim Toplam				II. Öğretim Toplam				Genel Toplam			
		Evet		Hayır		Evet		Hayır		Evet		Hayır	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1	Hazırlık sınıftan sonraki yıllarda Arapça ders saatlerini yeterli buluyor musunuz? (hâlihazırda 1. Sınıfta 2 saat; 2. Sınıfta 2 saattir.)	21	42	29	58	19	38	31	62	40	40	60	60
2	İlahiyat fakültesinde haftalık ders saatleri verimli geçiyor mu?	7	14	43	86	10	20	40	80	17	17	83	83
3	Fakültemizde 1. ve 2. Sınıfta Arapça dersi var. Son sınıf dâhil her sınıfta Arapça dersi konulmalı mı?	28	56	22	44	16	32	34	68	44	44	56	56

4	Fakültemizde YDS/YÖK Dil sınavına yönelik Arapça dersinin olmasını ister misiniz?	43	86	7	14	38	76	12	24	81	81	19	19
5	Hazırlık sınıfında öğrendiğiniz Arapçayı daha sonraki yıllarda kullanabiliyor musunuz?	22	44	28	56	11	22	39	78	33	33	67	67
6	Hazırlık sınıfında öğrendiğiniz Arapçayı lisans döneminde unuttunuz mu?	32	64	18	36	42	84	8	16	74	74	26	26
7	Fakültemizde lisans döneminde derslerin %30 u Arapça işleniyor mu?	29	58	21	42	19	38	31	62	48	48	52	52
8	Fakülteadaki bütün derslerin Arapça işlenmesini ister misiniz?	14	28	36	72	11	22	39	78	25	25	75	75
9	Sizce KPSS alan sınavında Arapça sorular olmalı mı?	22	44	28	56	13	26	37	74	35	35	65	65
10	İlahiyat fakültesinde yeteri düzeyde Arapça öğrendiğinize/öğretildiğine inanıyor musunuz?	5	10	45	90	0	0	50	100	5	5	95	95
11	Arapça derslerin çoğunlukla metin ağırlıklı olmasını ister misiniz?	43	86	7	14	39	78	11	22	82	82	18	18
12	İlahiyat fakültesinde öğrendiğiniz Arapça ile Kur'ân-ı Kerîm'i anlayabiliyor musunuz?	34	68	16	32	27	54	23	46	61	61	39	39
13	Arapçayı seviyor musunuz?	41	82	9	18	43	86	10	20	84	84	19	19
14	Arap edebiyatı dersi faydalı oluyor mu?	28	56	22	44	20	40	30	60	48	48	52	52
15	Arap edebiyatı dersi yerine Arapça metin okuma dersi olmasını ister misiniz?	39	78	11	22	37	74	13	26	76	76	24	24
16	Sizce sınıf mevcudunun Arapça öğretimi üzerinde	41	82	9	18	42	84	8	16	83	83	17	17

	etkisi var mı?												
17	Arapçayı zor buluyor musunuz?	39	78	11	22	30	60	20	40	69	69	31	31
18	Arapça öğrenmek istiyor musunuz?	48	96	2	4	48	96	2	4	96	96	4	4
19	Sizce Arapça gerekli mi?	48	96	2	4	46	92	4	8	94	94	6	6
20	İmam Hatip Lisesi mezunu olmanın Arapça öğrenmeye etkisi var mı?	31	62	19	38	37	74	13	26	68	68	32	32
21	Takviye olarak seçmeli Arapça dersinin olmasını ister misiniz?	33	66	17	34	31	62	19	38	64	64	36	36
22	Arapça öğrenmek için internetten, sosyal medyadan faydalıyor musunuz?	24	48	26	52	23	46	27	54	47	47	53	53
23	Arapça olarak takip ettiğiniz görsel-işitsel medya kanalları var mı?	16	32	34	68	17	34	33	66	33	33	67	67
24	Sizce Arapça öğretiminde pratiğe mi ağırlık verilmeli?	45	90	5	10	44	88	6	12	89	89	11	11
25	Arapça öğrenmek için dışarıdan takviye ders almak ister misiniz?	47	94	3	6	44	88	6	12	91	91	9	9

Tablo 3 incelendiğinde erkek öğrencilerin %86'sı, kızların ise %80'i Arapça derslerinin verimli geçmediğini ifade etmişlerdir. Hazırlık sınıfında öğrendiğiniz Arapçayı daha sonraki yıllarda kullanabiliyor musunuz? Sorusuna erkeklerin %56'sı, kızların ise %78'i "hayır" cevabını vermiştir. Erkeklerin %90'ı, kızların ise tamamı İlahiyat Fakültesinde yeteri düzeyde Arapça öğrendiğine/öğretildiğine inanmamaktadır. Öğrencilerin %84'ü Arapçayı sevdiğini buna karşın %69'u bu dersi zor bulduklarını bildirmişlerdir. Yine öğrencilerin %94'ü Arapçayı gerekli görmekte, %89'u derslerin pratiğe dayalı işlenmesini istemekte ve %64'ü müfredatta takviye Arapça derslere yer verilmesini beklemektedir.

4. Tartışma

Bu araştırma bulgularından hareketle İlahiyat Fakültesi hazırlık sınıfından sonraki yıllarda Arapça eğitimine ayrılan ders saatlerin öğrenciler tarafından yetersiz görüldüğü anlaşılmaktadır. Nitekim katılımcıların %60'ı ders saatlerini yeterli bulmadıklarını belirtmişlerdir. Özellikle erkek öğrencilerin ders saatlerinin arttırılmasına yönelik bir taleplerinin olduğu söylenebilir. Kız öğrenciler açısından bakıldığında ise katılımcıların yarısı ders saatlerini yeterli bulurken diğer yarısı yetersiz bulmaktadır. I. Öğretim ve II. Öğretim açısından bir analiz yapmak gerekirse burada özellikle kız öğrenciler bakımından ciddi bir değişkenin olmadığı saptanır. Erkek öğrencilere bakıldığında da durum pek farklı değildir. Gerek I. Öğretim olsun gerek II. Öğretim olsun öğrencilerin 3 te 2'sinden fazlasının ders saatlerini yetersiz bulduklarını gözlemlemek mümkündür. Bu durum Özcan ve Yapıcı tarafından yapılan araştırma bulgularıyla farklılık göstermektedir. Anılan çalışmada öğrencilerin büyük çoğunluğu ders saatini yeterli, hatta fazla bulmakta ve azaltılmasını istemektedir. Buna karşın bu çalışma bulgularıyla benzerlik gösteren ve Kömürcü tarafından yapılan bir çalışmada öğrencilerin büyük bir bölümü ders saatinin azaltılmasından üzüntü duyacaklarını ifade etmişlerdir. Literatürden ve bu araştırma bulgularından hareketle lisans döneminde Arapça ders saatlerinin arttırılması önem arz etmekte, lisans dönemindeki ilk altı dönem, haftada en az iki saatlik Arapça dersinin okutulmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Son sınıfta ise öğrencilerin mezuniyet ve istihdam düşüncesini öncelikle, KPSS gibi merkezi sistem sınavları vb. de dikkate alınarak son sınıfta Arapça ders saatinin sınırlandırılması söz konusu olabilir.

Bu araştırmanın dikkat çekici bir bulgusu da öğrencilerin %83'ünün Arapça derslerinin verimli geçmediğine yönelik ifadeleridir. Arapça dil derslerinin verimli işlenip işlenmediği noktasında cinsiyet ve öğretim biçimi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Buna karşın öğrencilerin %17'si derslerin verimli geçtiğini ifade etmektedir. Araştırmanın bu bulgusu, Arapça müfredatını hazırlayan kurumlar ile politika belirleyiciler için önemli veri sunmaktadır. Bu noktada gerek yabancı dil öğretim tekniği gerekse öğrencilerin Arapçaya olan güdülenmişlik düzeyini arttırıcı yeni öğretim yöntem ve tekniklerinin belirlenmesi önem arz etmektedir.

Her sınıf düzeyinde Arapça dersinin okutulmasına öğrencilerin yarıdan fazlası sıcak bakmamaktadır. Özellikle II. Öğretim erkek öğrencilerinin bu öneriye karşı çıktıkları görülmektedir. Nitekim 25 kişiden sadece 3 öğrenci son sınıf dâhil her sınıfta Arapça dersinin olmasını istemişlerdir. Böyle bir bulgu son sınıfta öğrencilerin daha önce anılan KPSS gibi çevresel ve gelecek yönelimli unsurlara yoğunlaşmak istemelerinden kaynaklanmış olabilir. Araştırmanın bu bulgusunun

Kömürcü ile Özcan ve Yapıcı tarafından yürütülen bulgularla desteklendiği söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre YDS ve YÖKDİL gibi öğrencilerin geleceği ile ilgili sınavlara yönelik uygulamalara öğrenciler sıcak bakmaktadır. Nitekim bu sınavlara yönelik derslerin konmasına yönelik sorulan soruya öğrencilerin %81 evet demiştir. Burada bu sınavlara yönelik derslerin konmasını istemeyen öğrenciler her sınıfta 3-7 kişiyi geçmemektedir. Bu durum öğrencilerin gelecek ve istihdam edilme gibi farklı kaygıları olduğuna delil teşkil etmektedir. Fakültenin genel müfredatını bozmayacak şekilde, örneğin seçmeli ders olarak, bu tür merkezi sistem sınavlarına yönelik derslerin veya hazırlık kursları gibi farklı imkanların sağlanması, öğrencilerin akademik motivasyonunu arttıracaktır. Böylesi çabalar, öğrencinin Arapçaya olan ilgisini ve Arapça öğrenme isteğini de güçlendirecektir.

Hazırlık sınıfında öğrenilen Arapçanın sonraki yıllarda unutulduğuna yönelik araştırma bulgusu önemlidir. Bu durumun elbet farklı nedenleri olabilir. Gerek kız olsun gerekse erkek öğrencilerin %67 si hazırlık sınıfında öğrendikleri Arapçayı lisans döneminde yeterince kullanamadıklarından unuttuklarını belirtmişlerdir. Burada dikkat çeken bir husus I. Öğretim öğrencileri ile II. Öğretim öğrencileri arasında bir farktır. Öğretim biçimine göre karşılaştırma yapıldığında II. Öğretim öğrencilerinin Arapçayı daha fazla unuttuklarını dile getirmeleri önemlidir. II. Öğretim öğrencilerinden sadece 11 kişi hazırlık sınıfında öğrendikleri Arapçayı daha sonraki yıllarda kullanabildiklerini belirtmişlerdir. Böylesi bir sonuç İlahiyat Fakültesinde uygulanan Arapça eğitiminin gündelik yaşamdan kopuk olduğunu, pratik kullanıma yönelik olmadığını gözler önüne serer. Nitekim öğrencilerin %89'u Arapçanın pratik kullanıma yönelik öğretilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Ayrıca hazırlık sınıfında öğrenilen Arapça daha sonraki yıllarda yeterince kullanılmamakta ve doğal olarak unutulmaktadır. Bunun önüne geçmek için yukarıda da ifade edildiği gibi bir taraftan haftalık Arapça ders saatlerinin artırılması diğer taraftan derslerin %30 Arapça olduğu fakültelerde, ders işleyişinin gerçekten bu oranda Arapça sürdürüldüğünün takip edilmesi gerekmektedir. Bunun yanında derslerin %30 Arapça işlenip işlenmediği konusunda öğrencilerin yarısından fazlası bu oranda derslerin Arapça işlenmediğini belirtmişlerdir. Burada II. Öğretim kız öğrencileri yüksek bir oranda derslerin Arapça işlenmediğini ifade etmişlerdir.

Bütün derslerin Arapça işlenmesine katılımcıların %75'i hayır şeklinde yanıtlamışlardır. Buna göre öğrencilerin büyük bir çoğunluğu derslerin Arapça işlenmesine sıcak bakmadığı sonucu çıkmaktadır. Derslerin %100 Arapça işlenmesine en fazla karşı çıkan kız öğrencilerdir. Bu durum Özcan ve Yapıcı ile Kömürcü tarafından yapılan farklı araştırma sonuçlarıyla paralellik

göstermektedir. Fakülteadaki bütün derslerin Arapça işlenmesi ilk bakışta kulağa hoş gelse de bazı sakıncaları beraberinde getirmektedir. Nitekim bütün derslerin tamamen Arapça işlendiği bazı fakültelerde bunun teoride kaldığı, pratiğe fazla yansımadağı müşahede edilmiştir. Ancak bu durumla ilgili yeterince veri olmadığından söz konusu bilgi kaba gözlem olmaktan öteye gitmemektedir.

Öğrencilerin %65 KPSS sınavında Arapça soruların olmasını istememektedirler. Araştırma bulguları incelendiğinde özellikle II. Öğretim öğrencilerinin buna sıcak bakmadıkları görülmektedir. Bunun muhtemel sebepleri II. Öğretim öğrencilerinin üniversite giriş sınavında daha düşük puanla fakülteye yerleşmeleridir. Yani I. Öğretime nazaran biraz daha düşük puanlı öğrenciler II. Öğretimi tercih etmektedirler. Dolayısıyla Arapça bilgileri zayıf ya da hiç olmadığından, lisans döneminde de bu eksiklik giderilememekte ve YDS gibi merkezi dil sınavlarda yeterince başarı gösterememektedirler. Bu durum Bahar⁴⁰, Kuran⁴¹ ve Özkan⁴² tarafından yapılan araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Bu araştırmalara göre ÖSS puanı, akademik ve KPSS gibi merkezi sistem sınavlarındaki başarıyı yüksek düzeyde etkilemektedir. Bu araştırma verileri arasında yer alan düşük de olsa %35 gibi bir oran ise KPSS sınavında Arapça soruların sorulmasına olumlu yaklaşmaktadırlar. Bu vb. sınavlarda az da olsa Arapça soruların yer alması Arapça öğretimine olumlu katkı sağlayacaktır. Bu sayede öğrenciler Arapça dersine daha fazla güdülenebilecekler ve Arapçayı daha fazla önemseyeceklerdir.

İlahiyat fakültesi öğrencilerinin %95 gibi ciddi bir oranı İlahiyat fakültesinde yeteri düzeyde Arapça öğrendiklerine ya da yeteri düzeyde Arapça öğretildiğine inanmamaktadır. Bu oran Arapça müfredatını hazırlayanlar ile Fakülte yönetimi ve ders öğretim elemanlarının üzerinde düşünmeleri ve önlem almaları gereken bir durumdur. Araştırmanın bu bulgusu Karaca, Özdemir, Doğan, Semerci, Usta, Güney, Özcan ve Yapıcı ile Kömürcü tarafından dile getirilen bulgularla benzerlik göstermektedir.

Buna göre II. Öğretim öğrencilerinin tamamı, yeterince Arapça öğrenemediklerini ya da öğretilmediğini ifade etmişlerdir. Bunun birçok sebebi olsa da en büyük sıkıntının metodoloji sorunu olduğu muhakkaktır. Yabancı dil öğretimine ilişkin her geçen gün yeni yöntem ve tekniklerin geliştirilmesi önem

⁴⁰ Hüseyin Hüsnü Bahar, "ÖSS Puanı Ve Lisans Mezuniyet Notunun KPSS 10 Puanını Yordama Gücü", *Eğitim ve Bilim*, 2011, cilt, 36, sayı: 162, s.168.

⁴¹ Kezban Kuran, "Öğretmen Adaylarının KPSS Kursu Veren Dersanelere Ve KPSS'ye İlişkin Görüşleri", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Hatay, 2012, cilt, 9, sayı:18, s.143-157.

⁴² Metin Özkan, "Öğretmen Yetiştiren Programların Giriş Taban Puanlarıyla KPSS Ortalamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Adıyaman, 2015, sayı: 19, s.279-303.

arz etmektedir. Ancak İlahiyat Fakültelerinde söz konusu metodolojik değişimin gerçekleştirilmesi için için öğretim elemanlarının yeni usul ve metotlar üzerinde uzmanlaşmaları gerekmektedir. Bu durum söz konusu öğretim elemanlarına yeni öğretim yöntem ve tekniklerini kazandıracak hizmet içi eğitimlerle sağlanabilir. Araştırma verilerinden hareketle farklı bir yöntem olarak okuma ağırlıklı bir ders işleme metodu önerilebilir. Zaten derslerin metin ağırlıklı mı mı işlenmesini istersiniz? Şeklinde sorulan soruya öğrencilerin %82 si derslerin metin ağırlıklı olmasını istemiştir. Bu oran hem kız erkek hem de I. Öğretim II. Öğretim öğrencileri için eşit dağılımlı bir orandır. Öğrencilerin dil kaidelerinin zorluğu ve karmaşıklığından şikâyet ettiğine yönelik araştırma bulgusundan hareketle metin ağırlıklı, ancak metin okumaları içerisinde gramerin de serpiştirildiği bir müfredat hazırlanması ve uygulanması önerilebilir.

Araştırmanın dikkat çekici bir bulgusu da İlahiyat Fakültesinde öğrendiğiniz Arapça ile Kur'ân-ı Kerîm'i anlayabiliyor musunuz? Şeklinde sorulan soruya öğrencilerin %61'nin olumlu yanıt vermesidir. Bu oran İlahiyat Fakültelerinin amaçladığı düzeyin oldukça altında olsa da göz ardı edilemez. Bu soruya II. Öğretim kız öğrencilerin verdiği cevap yaklaşık yarı yarıyadır. Buradan şu sonuç çıkarılabilir: Eğer şartlar daha da iyi hale getirilirse İlahiyat fakültelerinden mezun olan öğrenci bütünüyle olmasa da Kur'ân-ı Kerîm'i anlayabilecek seviyede bir Arapça altyapısına sahip olabilmektedir.

Öğrencilerin %84 Arapçayı sevdiğini belirtmiştir. Literatürdeki farklı çalışma sonuçlarıyla örtüşen bu bulgu, umut veren ve aslında Arapça öğretimi için sevindirici bir sonuçtur. En azından önümüzde Arapçayı seven bir kitle bulunmaktadır. Bu şekilde güdülenmiş öğrencilere ders verilmesi ile dersi sevmeyen ve derse adapte olamayan öğrencilere ders vermek arasında ciddi bir farkın olduğu aşıkardır. Bunu avantaj çevirmek mümkündür. Aslında ilahiyat fakültelerine gelen öğrencilerin kahir ekseriyeti Arapçayı sevmekte ve Arapçanın gerekli olduğuna inanmaktadır. Buna yönelik sorulan sorulara öğrencilerin %94-96 sı olumlu yanıt vermeleri bunu göstermektedir. Arapçayı seven, öğrenmek isteyen ve Arapçanın gerekli olduğuna inanan bir öğrenci topluluğunun bulunması önemli bir fırsattır. Maalesef bu avantajlı pozisyon çoğu zaman dezavantaja çevrilmektedir.

Araştırma bulgularından hareketle lisans döneminde okutulan Arap Edebiyatı dersinin faydalı olmadığını savunan öğrencilerin çoğunlukta olması dikkat çekicidir. Böyle bir müstakil ders yerine öğretimin ilk haftalarında öğrencilerin Arapça ile ilgili bilgi sahibi olmaları açısından Arapça dersi içerisinde bir konu olarak okutulabilir. Belki bir ders olarak değil ama öğrencilerin Araplar, Arap kültürü ve Arapça hakkında tarihsel bilgi sahibi olmaları bakımından önemlidir. Çünkü fakülteye gelen yeni öğrencilerin hepsi İmam Hatip

liselerinden gelmemektedir. Bunların bir kısmı genel liselerden mezun olmuşlar ve bazıları Arap harflerini bile ilk defa görmektedirler. Bu açıdan yoğun Arap Edebiyatı dersi yerine, Arapça metin okumaları yapılırsa daha yararlı olacağı düşünülmektedir. Nitekim araştırma kapsamında öğrencilere yöneltilen Arap Edebiyatı dersi yerine Arapça Metin Okuma dersi olmasını ister misiniz? Şeklindeki soruya katılımcıların %76'sı evet demiştir. Bu da yukarıda önerilen durumu desteklemektedir.

Dil öğretiminde sınıf mevcudu önemli bir faktördür. Sınıf mevcudu kalabalık olan sınıflarda dil eğitiminin veriminin düşük olduğu kuşku götürmez bir gerçektir. Araştırma kapsamında öğrencilere sorulan "Sizce sınıf mevcudunun Arapça öğretimi üzerinde etkisi var mı? Sınıf mevcudunun kaç kişi olmasını istersiniz?" şeklindeki soruya katılımcıların %83'ü "evet" şeklinde yanıtlamıştır. Bunların büyük bir çoğunluğu 20-30 kişi arasında olması gerektiği yönünde kanaat belirtmişlerdir. Bu oran sınıf mevcudunun 50-60 kişiyi bulduğu öğrenci ortamında çıkan bir sonuçtur. Oysa sınıf mevcudunun 10-15 kişi maksimum 20 kişi olacağı sınıflarda dil öğretiminin yapılması verimi arttıracaktır.

Arapça öğretiminde özellikle son yıllarda ortaya çıkan durumlardan biri de genel lise mezunlarının İlahiyat Fakülteleri/İslami İlimler Fakültelerine tevaccüh göstermeleridir. Bu gerçeği göz önüne alarak öğrencilere İmam Hatip Lisesi mezunu olmanın Arapça öğrenmeye etkisi var mı? Şeklinde bir soru yöneltilmiştir. öğrencilerin %68'i bunun etkili olduğu yönünde fikir beyan etmişlerdir. Özellikle II. Öğretim kız öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar oldukça yüksektir. 25 kız öğrencinin 20'si lise mezuniyetinin Arapça öğrenme üzerinde doğrudan etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun muhtemel sebebi II. Öğretim öğrencilerinin çoğunlukla genel lise mezunu olmalarıdır. Genel lise mezunu olan öğrencilerin, İmam Hatip Lisesi mezunu öğrencilerle birlikte Arapça dersi almaları önemlidir. Onlar için ayrı bir sınıf oluşturulması ilk bakışta olumlu gelse de pratikte bunun zorluğu söz konusudur. Bunun yerinde her sınıfa birkaç genel lise mezunu öğrenci olacak şekilde dağılımın yapılması önerilebilir. Bunlara ilk haftalar ders arkadaşı denebilecek İmam Hatip Lisesi mezunu bir iki arkadaş belirlenerek akran öğrenmesi yöntemine gidilebilir. Böylece birkaç hafta sonra genel lise öğrencilerinin adaptasyon sorunu ortadan kalktığı gibi yakın arkadaşları ile temas ederek Arapça öğrenmeleri de kolaylaşabilir.

Takviye olarak Arapça derslerinin olması öğrencilerin Arapçalarını geliştirmeleri açısından önemlidir. Nitekim araştırma kapsamında öğrencilere yöneltilen bu soruya öğrencilerin % 91 olumlu yanıt vermiştir. Resmi müfredatın dışında öğrencilere verilecek fazladan bir Arapça dersinin faydalı olacağı muhakkaktır. Bu noktada özellikle fakülte bünyesinde farklı branşlardan

hocaların gönüllü olarak Arapça metin okuma ağırlıklı dersler işlemeleri önem arz etmektedir. Bu amaçla öğrenci grupları oluşturulabilir ve istekli öğrencilerle Arapça okumalar yapılabilir. Örneğin öğrencilerin birçoğu, fakültede seçmeli dersler olmasına rağmen, seçmeli Arapça derslerini tercih etmemektedirler. Öğrencilerin seçmeli Arapça derslerini seçmeleri teşvik edilerek onların bu dile teşvik edilmesi önemli olsa da öncelikle Arapçanın cazip ve kolay öğrenilen bir yapıya eriştirilmesine çalışılmalıdır.

Arapça öğrenimi için öğrencilerin medya, sosyal medya vb. görsel ve işitsel iletişim kanallarından yararlanmaları önemlidir. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin %53'ü sosyal medyayı, %67'si görsel ve işitsel kanalları kullanmadıklarını beyan etmişlerdir. Aralık 2019'da başlayıp 2020 yılı bahar aylarında tüm dünyada etkisini gösteren COVID-19 salgını, yüzyüze derslerin yapılmasını güçleştirmiş, öğrenciler çevrimiçi mecralara veya uzaktan eğitim kanallarına yönlendirilmiştir. Bu süreçte açık öğretim faaliyetleri ile sosyal medya kanalıyla dil öğretimi ön plana çıkmış, özellikle öğrenciler Arapça eksikliklerini sosyal medya üzerinden kapatma yoluna gitmişlerdir. Bu araştırma bulgularında öğrencilerin dijital dünyanın sunduğu imkanlardan yeterince yararlanmadıklarının belirlenmesi önemlidir. Elbette ders öğretim elemanlarının bu durumun giderilmesi için gerekli önlemleri alması zorunluluk olmuştur. Bu noktada öğrencilere özellikle internet ağı üzerinden Arapça öğretiminin imkânları oluşturulmalıdır. Gerek medya gerekse sosyal medya üzerinden Arapça öğretimi, farklı materyaller kullanarak daha aktif hale getirilmelidir.

Öğrencilerin yaklaşık % 90'ı Arapça öğretiminde pratiğe öncelik verilmesini istemektedirler. Geleneksel olarak İlahiyat Fakültelerinde okutulan Arapça gramer bilgisi, dil kuralları ve metin etütlerine dayalıdır yani daha çok teoriye dayanmakta, pratik Arapça bilgisi önemsenmemektedir. Oysa Arapça gibi geniş kitlelerce konuşulan bir dili aktif olarak kullanmak öğrencide özgür birey olma istencini arttırır. Pratik dil öğretimi öğrenciyi güdüler ve yabancı dili daha kolay öğrenmesine imkan tanır.⁴³ Bu açıdan özellikle gündelik Arapçanın işlerlik kazandırılması ve öğrencilere kullanabilecekleri, aktif olarak konuşabilecekleri dil öğrenme imkanlarının sağlanması önem taşımaktadır.

Sonuç

Bu araştırma yüksek din öğretimi kurumları olan ilahiyat ve İslami ilimler fakültelerinin temel bir sorunu olan Arapça öğretimine odaklanmaktadır.

⁴³ Yabancı dil olarak Arapça öğretimi ile ilgili geniş bilgi için bkz. Sabri Türkmen, *Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretimi*, *Ensar Neşriyat, İstanbul*, 2019.

Araştırma ile Arapça öğretiminin, ilahiyat fakültesi öğrencileri tarafından nasıl ele alındığı, var olan dil öğretiminin sorunları ve öğrenci beklentileri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda öğrenci beklentileri ile var olan durum arasında önemli farklılıklar olduğu, mevcut durumun beklentiyi karşılamaktan uzak olduğu tespit edilmiştir. Buna göre ilahiyatların genel müfredatlarında Arapçaya ayrılan ders saatlerinin azlığı, öğretim elemanlarının yetersizliği ile derslerden istenilen verimin elde edilememesi öne çıkan sorunlar arasındadır. Buna karşın öğrencilerin Arapça öğrenmeye yönelik yüksek düzeyde motivasyon içinde oldukları da belirlenmiştir. Ancak öğrenciler, derslerin tamamen Arapça okutulması veya merkezi sınavlarda Arapça bilgisinin ölçülmesine sıcak bakmamaktadırlar.

Literatürdeki diğer çalışma ve bu araştırma sonuçlarıyla belirginleşen önemli bir durum, Arapçanın yüksek din öğretimi içerisinde yeterince etkili bir şekilde öğretilmediğidir. Yabancı dil öğretiminde çağdaş tekniklerin işe koşulmasıyla Türkiyede yüksek din öğretimi özelinde daha ayrıcalıklı bir dil öğretim stratejisine ihtiyaç duyulmaktadır. Bununla birlikte son dönemde ülkemizde sayıları artan göçmen veya mülteci öğretim görevlilerinin Arapça öğretimine katkı sunduğu da bilinmektedir. Ancak yabancı dil öğreticilerinin pedagojik yeterlikleri tartışma konusudur. Ayrıca çeşitli fakültelerde yürütülen yenilikçi dil öğrenme modellerinin yaygınlaştırılması veya dil öğretiminde ulusal bir modele geçmenin yollarının aranması da önem arz etmektedir. Bu açıdan Arapça dil öğretimi için güncel bir müfredatın hazırlanması gereklilik haline gelmiştir.

Son tahlilde bu çalışmanın tartışma bölümünde ele alınan öneriler dikkate alınarak yapılacak bir Arapça eğitim ve öğretiminin olumlu bir etkisinin olması umulmakta, ileride yürütülecek Arapça öğretimi faaliyetlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Her çalışmada olduğu gibi bu çalışmanın da sınırlılıkları söz konusudur. Dar bir örneklem üzerinde yürütülen bu çalışma, ileride yapılacak çalışmalarla daha geniş örneklem grupları ile yinelenmeli ve farklı sonuçlar literatürde tartışılmalıdır. Ayrıca özellikle COVID-19 salgınında olduğu gibi kriz durumları ile sosyal olguların değişkenlik gösterebileceği ve yaşanacak farklı sosyal olguların bu çalışmada toplanan verileri geçersizleştirebileceği öngörüsünden hareketle ileride yapılacak çalışmaların nitel araştırmanın ayrıntıları derinleştiren doğasından yararlanması önerilebilir. İleride yapılacak araştırmalar için farklı bir öneri de araştırmaların boylamsal, yani belli zaman aralıklarını içerecek denli geniş yapılmasıdır. Örneğin öğrencilerin her yıl Arapça dersine karşı tutumlarının değişme ihtimali olduğundan böylesi araştırmaların yapılması literatüre veri derinliği sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Aksan, Doğan. *Her yönüyle dil: Ana çizgileriyle dilbilim*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1979.

Bahar, Hüseyin Hüsnü. "ÖSS puanı ve lisans mezuniyet notunun KPSS 10 puanını yordama gücü", *Eğitim ve Bilim*, 2011, cilt, 36, sayı: 162, s.168.

Baltacı, Ali. "Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme", *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Bitlis, 2018, cilt, 7, sayı: 1, s. 231-274.

Berger, Peter L. - Luckmann, Thomas. *Gerçekliğin Sosyal İnşası: Bir Bilgi Sosyolojisi İncelemesi*, Paradigma Yayınları, İstanbul, 2008.

Cebeci, Suat. "Cumhuriyet Döneminde Yüksek Din Öğretimi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara, 1999, cilt, Özel sayı: s.228.

Deliçay, Tahsin. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Öğrenmedeki Motivasyon Düzeyleri", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Elazığ, 2005, cilt, 10, sayı: 1, s.59-74.

Doğan, Candemir. "Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretiminde Öğrenim-Öğretim Konusu Ve Aracı Olan Dil Orjinli Sorunlar Ve Çözüm Yolları", *EKEV Akademi Dergisi*, Erzurum, 2000, cilt, 2, sayı: 3, s.147-168.

Doğan, Yusuf - Aydın, Tahirhan. "Türkiye'de Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, Sivas, 2013, cilt, 17, sayı:1, s.33-51.

Eberhard, David M. vd. *Ethnologue: Languages of Asia*, SIL International, Tokyo, 2019.

Furat, Ahmet Suphi. "İslamî İlimler Araştırmacısına Gerekli Filolojik Hazırlık", *Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları ve Problemleri Sempozyumu*, Samsun, 1989.

Güney, Murat Arif. "Yabancı Dil Öğretimi ve Düünden Bugüne Türkiye'de Arapça Öğretimi", *Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (KTUİFD)*, Trabzon, 2014, cilt,1, sayı: 1 s.193-211.

Heidegger, Martin. *Hümanizm üzerine mektup: Hümanizmin Özü*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2002.

Karaca, Mahmut. *Türkiye'de Yükseköğretim Kurumlarında Arapça Öğretimi (İlahiyat Fakültesi Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2000.

Koştaş, Münir. "Özel Sayı: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (dünü bugünü)", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara, 1999, cilt, Özel sayı: s.141-142.

Kömürcü, Ahmet. "İlahiyat Fakültesi Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (DÜİF örneği)", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Manisa, 2015, cilt, 13, sayı: 3, s.124.

Kuran, Kezban. "Öğretmen Adaylarının KPSS Kursu Veren Dersanelere Ve KPSS'ye İlişkin Görüşleri", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Hatay, 2012, cilt, 9, sayı:18, s.143-157.

Öcal, Mustafa. "İlahiyat Fakültelerinin Tarihçesi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Bursa, 1986, cilt, 1, sayı:1, s.118.

Özcan, Yusuf - Yapıcı, Asım. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (ÇÜ İlahiyat Fakültesi Örneği), (ÇÜİFD), *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Adana, 2016, cilt, 16, sayı: 2, s.113-142.

Özdemir, Abdurrahman. "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminin Gerekliği, Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (SAUIFD)*, Sakarya, 2004, cilt, 6, sayı:10, s. 27-47.

Özkan, Metin. "Öğretmen Yetiştiren Programların Giriş Taban Puanlarıyla KPSS Ortalamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Adıyaman, 2015, sayı: 19, s.279-303.

Semerci, Ayşegül. *İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Arapça Öğretiminde Kullanılan Yöntemler (Erciyes Üniversitesi, Fırat Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakülteleri Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2012.

Soysaldı, Mehmet. "Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Ve Çözüm Yolları", *EKEV Akademi Dergisi*, Erzurum, 2010, sayı: 45, s.249.

Soyupek, Hasan. *İkinci Meşrutiyet'ten Günümüze Türkiye'de Arapça Öğretimi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2004, s. 477-478.

Soyupek, Hasan. "İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Yürütülen Arapça Öğretimine İlişkin Öğrenci Başarılarının Tespit Edilmesi: Isparta İlahiyat Fakültesi Örneği", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Isparta, 2014, sayı: 32, s.73.

Strauss, Anselm - Corbin, Juliet. *Basics Of Qualitative Research*, Sage Publications, 1990.

Şimşek, Hasan - Yıldırım, Ali. "Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri", Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011.

Temel, Ahmet Vefa. "Türkiye'de Arapça Öğretiminde Uygulanan Metotlar, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Değerlendirme", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Bolu, 2015, cilt, 3, sayı: 5, s.166-174.

Türkmen, Sabri. *Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretimi*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2019.

Uçar, Recep - Türkmen, Sabri. "İşbirlikli Öğrenme Yönteminin İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine Yönelik Tutumlarına ve Başarılarına Olan Etkisi", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2015, cilt: XV, sayı: 3, s. 93-116.

Usta, İbrahim. "Türkiye'de Arapça Öğretiminin Zorlukları Ve Çözüm Yolları", *Turan-Sam, Kars, 2012, cilt, 4, sayı: 15, s.128-135.*

Üstüner, Mehmet. "Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 2006, sayı: 45, s.111.*

Zengin, Zeki Salih. *Medreseden Darülfünuna Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi*, Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2011.